

Παρατηρήσεις, Σχόλια, Επεξηγήσεις

Παραθέτουμε απόσπασμα από το Συνταγματικό Δίκαιο του Αθανασίου Γ. Ράικου, τόμος Α΄, εισαγωγή - οργανωτικό μέρος, τεύχος Α΄, καθώς και αποσπάσματα από το άρθρο του αναλυτή Ηλία Νικολακόπουλου «Μυστικά και παγίδες του εκλογικού νόμου» στην εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» (Τετάρτη, 15 Σεπτεμβρίου 1993), για την καλύτερη δυνατή αποσαφήνιση των εννοιών των εκλογικών συστημάτων με παραδείγματα.

α) Τα εκλογικά συστήματα γενικά

Εκλογικό σύστημα ονομάζεται η μέθοδος κατανομής των βουλευτικών εδρών στα κόμματα και στους υποψηφίους, που μετέχουν στις εκλογές, με βάση τις ψήφους που έλαβαν. Τα γνωστά εκλογικά συστήματα μπορούν να καταταχθούν σε τρεις κατηγορίες: 1) τα πλειοψηφικά, 2) τα αναλογικά και 3) τα μικτά.

1) Τα πλειοψηφικά συστήματα. Πλειοψηφικό σύστημα είναι το σύστημα, κατά το οποίο σε κάθε εκλογική περιφέρεια εκλέγεται ο συνδυασμός ή ο υποψήφιος που παίρνει την πλειοψηφία των ψήφων. Το σύστημα αυτό συνδυάζεται τόσο με τη στενή εκλογική περιφέρεια και ιδίως εκείνη που εκλέγει ένα μόνο βουλευτή (μονοεδρική εκλογική περιφέρεια), όσο και με την ευρεία εκλογική περιφέρεια που εκλέγει περισσότερους βουλευτές (πολυεδρική εκλογική περιφέρεια). Το σύστημα διακρίνεται στο σύστημα της απόλυτης πλειοψηφίας και το σύστημα της σχετικής πλειοψηφίας. Κατά το πρώτο σύστημα οι έδρες ή η έδρα της εκλογικής περιφέρειας παραχωρούνται στο συνδυασμό ή τον υποψήφιο που λαμβάνει την απόλυτη πλειοψηφία των ψήφων, δηλαδή το μισό πλέον μιας όλων των έγκυρων ψήφων· εάν κανένας συνδυασμός ή υποψήφιος δε λάβει την απόλυτη πλειοψηφία κατά την πρώτη ψηφοφορία, τότε διενεργείται μετά από λίγες ημέρες δεύτερη ψηφοφορία, στην οποία μετέχουν όλοι οι

συνδυασμοί ή υποψήφιοι που πήραν μέρος στην πρώτη ψηφοφορία ή οι δύο συνδυασμοί ή υποψήφιοι που έλαβαν τις περισσότερες ψήφους σε σύγκριση με τους άλλους· κατά τη δεύτερη ψηφοφορία εκλέγεται ο συνδυασμός ή υποψήφιος που λαμβάνει τη σχετική πλειοψηφία. Αντίθετα, κατά το σύστημα της σχετικής πλειοψηφίας εκλέγεται σε μια εκλογική περιφέρεια ο συνδυασμός ή υποψήφιος που λαμβάνει τη σχετική πλειοψηφία, δηλαδή τις περισσότερες ψήφους σε σύγκριση μ' όλους τους άλλους. Για την κατανόηση των δυο αυτών μορφών του πλειοψηφικού συστήματος αναφέρω το ακόλουθο παράδειγμα: Στην εκλογή μιας εκλογικής περιφέρειας που εκλέγει πέντε βουλευτές μετέχουν οι συνδυασμοί Α, Β και Γ και λαμβάνουν αντίστοιχα 42.000, 38.000 και 20.000 ψήφους· κατά το σύστημα της απόλυτης πλειοψηφίας δεν εκλέγεται κανένας συνδυασμός, γιατί κανένας δεν έλαβε την απόλυτη πλειοψηφία των ψήφων (50.001) και, συνεπώς, η ψηφοφορία θα επαναληφθεί· αντίθετα, κατά το σύστημα της σχετικής πλειοψηφίας εκλέγεται (λαμβάνοντας όλες τις έδρες) ο συνδυασμός Α, ο οποίος πήρε τις περισσότερες ψήφους σε σύγκριση με τους δυο άλλους συνδυασμούς.

Το πλειοψηφικό σύστημα παρουσιάζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Το βασικό πλεονέκτημα του συστήματος συνίσταται στο ότι διευκολύνει συνήθως τη δημιουργία ομοιογενών κοινοβουλευτικών πλειοψηφιών και, συνεπώς, στην περίπτωση ισχύος του κοινοβουλευτικού συστήματος, την ανάδειξη σταθερών Κυβερνήσεων. Το σπουδαιότερο μειονέκτημα του συστήματος είναι ότι αποκλείει την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση των μειοψηφιών και οδηγεί ενίοτε στην κατάληψη της πλειοψηφίας των βουλευτικών εδρών από ένα κόμμα, που εκπροσωπεί τη μειοψηφία των εκλογέων. Έτσι, στο παράδειγμα που προαναφέρθηκε ο συνδυασμός Α, ο οποίος έλαβε 42.000 ψήφους, λαμβάνει, κατά το σύστημα της σχετικής πλειοψηφίας, όλες τις έδρες της εκλογικής περιφέρειας, ενώ οι δύο άλλοι συνδυασμοί που παίρνουν μαζί 58.000 ψήφους, δηλαδή 16.000 ψήφους περισσότερες από τις ψήφους, δηλαδή 16.000 ψήφους περισσότερες από τις ψήφους του συνδυασμού Α, δε λαμβάνουν καμιά έδρα και, επομένως, δεν εκπροσωπούνται στο Κοινοβούλιο.

- 2) Τα αναλογικά συστήματα. Αναλογικό σύστημα λέγεται το σύστημα, κατά το οποίο οι έδρες κάθε εκλογικής περιφέρειας

κατανέμονται στους συνδυασμούς και τους μεμονωμένους υποψηφίους, οι οποίοι μετέχουν στις εκλογές, ανάλογα με τις ψήφους που έλαβαν. Η ουσία του συστήματος αυτού συνίσταται στο ότι μετέχουν στην κατανομή των εδρών όλοι οι συνδυασμοί και οι μεμονωμένοι υποψήφιοι, οι οποίοι συγκέντρωσαν τον ελάχιστο αριθμό ψήφων που απαιτείται για την παραχώρηση μιας έδρας. Συνεπώς, το σύστημα εξασφαλίζει την εκπροσώπηση των μειοψηφιών στο Κοινοβούλιο των μειοψηφιών στο Κοινοβούλιο, που έτσι αποτελεί μια «μικρή εικόνα» του Λαού. Το σύστημα από τη φύση του συνδυάζεται μόνο με την ευρεία (πολυεδρική) εκλογική περιφέρεια και προϋποθέτει την υποβολή περισσότερων συνδυασμών.

Η κατανομή των εδρών γίνεται με βάση το λεγόμενο εκλογικό διαιρέτη ή εκλογικό μέτρο. Εκλογικός διαιρέτης ή εκλογικό μέτρο ονομάζεται ο ελάχιστος αριθμός ψήφων, που απαιτείται για την κατάληψη μιας βουλευτικής έδρας. Για την εξεύρεση του αριθμού των βουλευτικών εδρών, που δικαιούται ένας συνδυασμός, διαιρείται το σύνολο των ψήφων του με το εκλογικό μέτρο· το πηλίκο της διαιρέσεως αυτής αποτελεί τον αριθμό των εδρών που παραχωρούνται σ' αυτόν. Το εκλογικό μέτρο μπορεί να είναι είτε ενιαίο σ' όλη τη Χώρα καθοριζόμενο απευθείας από το νόμο (σύστημα του ενιαίου εκλογικού μέτρου ή αυτόματο σύστημα) είτε διαφορετικό σε κάθε εκλογή και εκλογική περιφέρεια εξαρτώμενο από τον αριθμό των εδρών κάθε εκλογικής περιφέρειας και τον αριθμό των εκλογέων που ψηφίζουν κάθε φορά.

β) Το ισχύον εκλογικό σύστημα της Ελλάδας

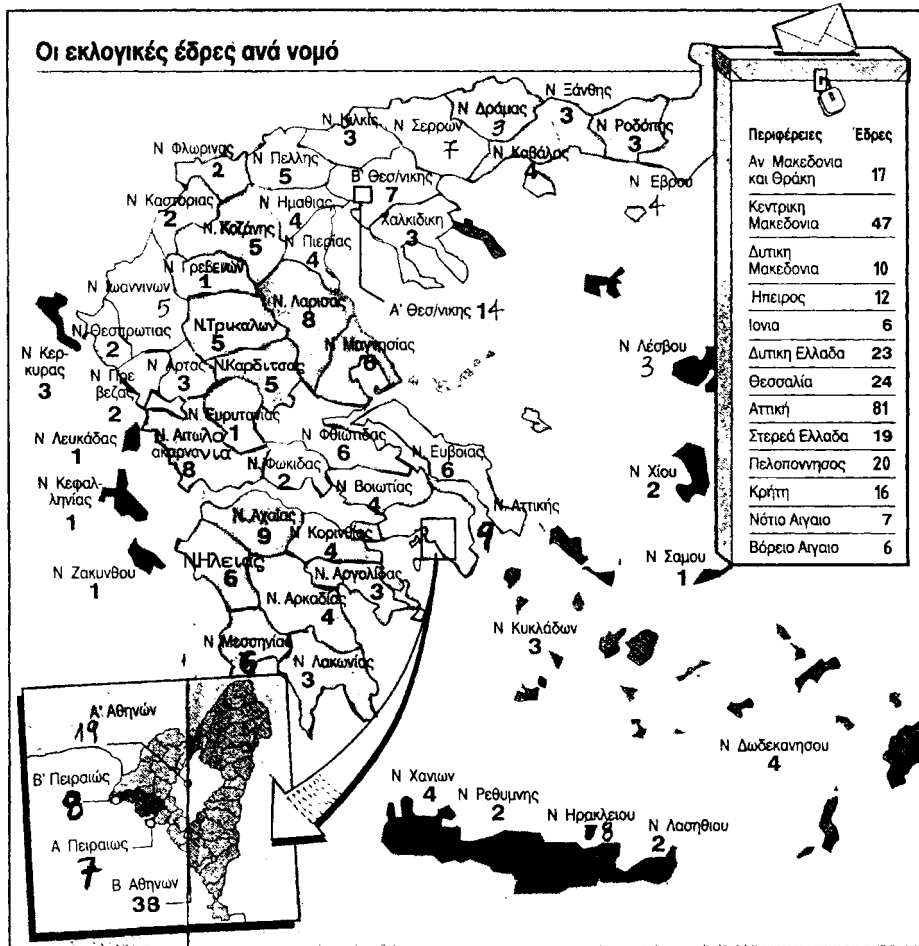
Το σύστημα εκλογής των βουλευτών των εκλογικών περιφερειών. Οι βουλευτές των εκλογικών περιφερειών εκλέγονται κατά το σύστημα της απλής αναλογικής, που καθιερώνεται από άρθρα 88 και 89 του Εκλογικού Κώδικα και το οποίο προβλέπει δυο κατανομές εδρών.

Η πρώτη κατανομή εδρών. Η πρώτη κατανομή των εδρών ρυθμίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 88 του Κώδικα, οι οποίες καθιερώνουν το αμιγές αναλογικό σύστημα για τις πολυεδρικές και το σύστημα της σχετικής πλειοψηφίας για τις μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες· οι διατάξεις αυτές δε θίχτηκαν καθόλου από το νέο εκλογικό νόμο. Η κατανομή

γίνεται στις 56 εκλογικές περιφέρειες, στις οποίες διαιρείται όλη η Χώρα (ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες). Οι έδρες κάθε εκλογικής περιφέρειας κατανέμονται μεταξύ των συνδυασμών και των μεμονωμένων υποψηφίων αυτής ανάλογα με την εκλογική δύναμη καθενός συνδυασμού ή μεμονωμένου υποψηφίου. Για το σκοπό αυτό διαιρείται το σύνολο των έγκυρων ψηφοδελτίων της εκλογικής περιφέρειας με τον αριθμό των εδρών της, αυξημένο κατά μια μονάδα. Το πηλίκο της διαίρεσης, κατά παράλειψη του κλάσματος, αποτελεί το εκλογικό μέτρο, με το οποίο διαιρείται η εκλογική δύναμη κάθε συνδυασμού (το σύνολο των υπέρ αυτού έγκυρων ψηφοδελτίων στην περιφέρεια) και λαμβάνει κάθε συνδυασμός τόσες έδρες, όσες φορές το εκλογικό μέτρο περιέχεται στην εκλογική του δύναμη.

Παραδείγματα πρώτης κατανομής εδρών από τις εκλογές της 2ας Ιουνίου 1985:

- α) Πολυεδρική εκλογική περιφέρεια του Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας (8 βουλευτικές έδρες): Σύνολο έγκυρων ψηφοδελτίων 181.027. Έλαβαν ΠΑ.ΣΟ.Κ. 83.768, Ν.Δ. 75.438, Κ.Κ.Ε. 17.926, Κ.Κ.Ε. εσωτ. 2.012, Κ.Φ. 154, ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ 124, Ε.Π.Ε.Ν. 884, Α.Σ.Κ.Ε. 317, Ε.Κ.Κ.Ε. 193, Κόμμα Αριστεράς 98, Ε.Δ.Ε. Τροτσκιστές 95, Ανεξάρτητοι - Μεμονωμένοι 26. Το εκλογικό μέτρο είναι $\frac{181.207}{9} = 20.114$. Έλαβαν το ΠΑ.ΣΟ.Κ. 4 έδρες (83.768:20.114) και η Ν.Δ. 3 έδρες (75.438:20.114). Όλοι οι άλλοι συνδυασμοί και οι ανεξάρτητοι μεμονωμένοι υποψήφιοι δε συγκέντρωσαν το εκλογικό μέτρο. Έτσι, παρέμεινε μια αδιάθετη έδρα, η οποία θα παραχωρηθεί κατά τη δεύτερη κατανομή.
- β) Μονοεδρική εκλογική περιφέρεια του Νομού Ευρυτανίας: Σύνολο έγκυρων ψηφοδελτίων 27.201. Έλαβαν ΠΑ.ΣΟ.Κ. 13.751, Ν.Δ. 11.758, Κ.Κ.Ε. 1.381, Κ.Κ.Ε. εσωτ. 227 κ.λπ. Την έδρα κατέλαβε το ΠΑ.ΣΟ.Κ., που έλαβε το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων σε σύγκριση με τους άλλους συνδυασμούς και τους ανεξάρτητους - μεμονωμένους υποψηφίους.

Η Β' κατανομή εδρών: Οι έδρες που παραμένουν αδιάθετες από την Α' κατανομή, μεταφέρονται στη Β' κατανομή, για τις ανάγκες της οποίας η χώρα διαιρείται σε 13 μείζονες περιφέρειες: Αττικής, Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας, Ιονίων, Ηπείρου, Θεσσαλίας, Δυτικής Μακεδονίας, Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης.

Για την Β' κατανομή εδρών σε κάθε μείζονα εκλογική περιφέρεια αθροίζεται το σύνολο των ψήφων που συγκέντρωσαν τα διάφορα κόμματα στις επιμέρους ελάχιστονες εκλογικές περιφέρειες (δεν συνυπολογίζονται οι ψήφοι των ανεξάρτητων υποψηφίων) και το συνολικό άθροισμα διαιρείται με τον αριθμό των εδρών που έχουν παραμείνει αδιάθετες από την Α' κατανομή στις βασικές εκλογικές περιφέρειες που συναποτελούν τη συγκεκριμένη μείζονα.

Η Γ' κατανομή εδρών: Οι έδρες που παραμένουν αδιάθετες από τη Β' κατανομή μεταφέρονται στη Γ' κατανομή, η οποία διενεργείται στο σύνολο της χώρας. Πρέπει να παρατηρήσουμε ότι το εκλογικό σύστημα που ισχύει σήμερα στη χώρα μας με βάση το ν. 1907/30-11-1990 αποτελεί ένα εξαιρετικά ιδιότυπο κατασκευασμα. Έως τη Γ' κατανομή αντιστοιχεί περίπου στον εκλογικό νόμο της «ενισχυμένης αναλογικής» που εφαρμόστηκε στις εκλογές του 1985. Οι ιδιαιτερότητες προκύπτουν στη Δ' φάση κατανομής των εδρών κατά την οποία εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 3 και 4 του ν. 1907-90. Το άρθρο 3 του ν. 1907/90 προβλέπει ότι «για να έχει κάποιο κόμμα δικαίωμα να εκλέξει Βουλευτή, πρέπει να ξεπεράσει το 3% των εγκύρων ψηφοδελτίων στο σύνολο της Επικράτειας. Η κρισιμότερη διάταξη για την τέταρτη φάση είναι όμως η προβλεπόμενη από το άρθρο 4 του ν. 1907/90 «εξομάλυνση αντιστοιχίας ψήφων και εδρών». Κάθε κόμμα το οποίο έχει υπερβεί το 3% σε εθνικό επίπεδο «δε λαμβάνει λιγότερες από το 70% των εδρών που αντιστοιχούν στο ποσοστό των ψήφων του στην επικράτεια, πολλαπλασιαζόμενο επί 300. Το κλάσμα παραλείπεται» π.χ. αν ένα κόμμα συγκεντρώσει 3% - 3,33% εκλέγει τουλάχιστον 6 Βουλευτές.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

Συνδυασμός ερωτήσεων του τύπου «σωστό - λάθος» και αναδιατύπωσης

Αφού διαβάσετε τις παρακάτω προτάσεις να κυκλώσετε το Σ εάν τις θεωρείτε σωστές και το Λ εάν τις θεωρείτε λανθασμένες. Στη συνέχεια, στην κενή σειρά που ακολουθεί, να αναδιατυπώσετε τις λανθασμένες προτάσεις, ώστε να γίνουν σωστές.

1. Τα εκλογικά συστήματα που έχουν ως στόχο να εξασφαλίζουν την περίπου ακριβή αντιστοίχιση των ψήφων με τις έδρες που καταλαμβάνει το ίδιο κόμμα στη Βουλή λέγονται πλειοψηφικά. Σ Λ
.....
2. Τα πλειοψηφικά συστήματα ενισχύουν το δικομματισμό. Σ Λ
.....
3. Η συμμετοχή του πολίτη σ' ένα κόμμα είναι υποχρεωτική. Σ Λ
.....
4. Στόχος ενός κόμματος είναι η κατάληψη και η άσκηση της κυβερνητικής εξουσίας. Σ Λ
.....
5. Τα πρώτα συστηματικά οργανωμένα πολιτικά κόμματα ήταν τα εργατικά. Σ Λ
.....
6. Η Κυβέρνηση κατευθύνει τη γενική πολιτική μιας χώρας. Σ Λ
.....
7. Η Κυβέρνηση ασκεί τη νομοθετική εξουσία. Σ Λ
.....

Ερώτηση πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τα γράμματα που αντιστοιχούν στη σωστή απάντηση.

- Να επιλέξετε ποιες από τις παρακάτω αρμοδιότητες ασκούνται από την Κυβέρνηση:
 - α) ψήφιση νόμων
 - β) οργάνωση και επίβλεψη εμπορίου
 - γ) δημοσίευση νόμων
 - δ) άσκηση εξωτερικής πολιτικής της χώρας
 - ε) οργάνωση της άμυνας της χώρας
 - στ) άσκηση κοινωνικής πολιτικής

Ερωτήσεις ανάπτυξης

Να απαντήσετε σε καθένα από τα παρακάτω θέματα.:

1. ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ

- α) Να δώσετε τον ορισμό του πολιτικού κόμματος και να αναπτύξετε τις επιδιώξεις του.
- β) Να καταγράψετε τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός δημοκρατικού κόμματος.
- γ) Να αναφέρετε ιστορικά τα πρώτα μεγάλα και οργανωμένα κόμματα.

- 2. Να καταγράψετε τις αρμοδιότητες της Κυβέρνησης ως εκτελεστικής εξουσίας.